ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

CAMGERAN2010

Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu

Applied Glass Symposium with International Participation

Eskişehir, Türkiye

11-21 Ekim / October **2010**

Sempozyum Bildiri Kitabı / *Proceedings*

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ 25 yıl

CAMGERAN2010

Uluslararası Katılımlı Uygulamalı
Cam Sempozyumu
Applied Glass Symposium with
International Participation

Eskişehir, Türkiye

11-21 Ekim / October 2010

Sempozyum Bildiri Kitabı / *Proceedings*

11 Ekim/October 2010

Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 2108
Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No: 68

CAMGERAN 2010 Uluslararası Katılımlı
Uygulamalı Cam Sempozyumu,
11–21 Ekim 2010, Eskişehir

Yayınlayan
Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Düzenleme Kurulu Başkanı
Prof.Dr. Zehra Çobanlı

Düzenleme Kurulu Genel Koordinatörü
Doç. Mustafa Ağatekin

Editörler
Doç. Mustafa Ağatekin
Doç. Münevver Çakı
Yrd.Doç. Saadettin Aygün

Grafik Tasarım Yönetmeni
Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

Tasarım ve Uygulama
Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız, Dilek Kocabaş

Renk Ayrımı ve Baskı
Anadolu Üniversitesi Basımevi Tesisleri

Anadolu Üniversitesi Basımevi Tesislerinde
300 adet basılmıştır.

Bildiriler Kitabı'nda yer alan her türlü görüş, fikir, bilimsel, sanatsal sav ve alıntılar, teknik tasarım, tablo ve şekiller bildiri yazar / yazarlarına aittir. Bunlardan ötürü gerek editörler, gerekse Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi sorumlu tutulamaz.

CIP–Anadolu Üniversitesi
Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi
Camgeran 2010 Uluslararası Katılımlı
Uygulamalı Cam Sempozyumu
(2010: Eskişehir)
Bildiriler = Proceedings

1.Cam – Kongreler II. E.a.: Proceedings
III. Dizi: Anadolu Üniversitesi.
Güzel Sanatlar Fakültesi yayınları; no. 68.
TA450.C35 2010b

ISBN 978-975-06-0788-2 **2010-27**

BİLİM KURULU
SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof.Dr. Zehra Çobanlı
Prof. Bilgehan Uzuner
Prof. Şerife Cengiz
Prof. Güngör Güner
Prof. İnci Deniz Ilgın
Prof. Sevim Çizer
Prof.Dr. Lale Dilbaş Andiç
Prof. Dr. Bekir Karasu
Prof.Yelda Uçkan
Prof. Müge Bozdayı
Doç.Dr. Üzlifat Özgümüş
Doç. Mustafa Ağatekin
Doç.Rahmi Atalay
Doç.Dr. Münevver Çakı
Yard.Doç.Ekrem Kula
Yard. Doç. Nazlı Gülgün Elitez
Dr. Hakan Gürsu

ORGANİZASYON KOMİTESİ
ORGANIZATION COMITTEE

Düzenleme Kurulu Başkanı
Chair person of Organization Committee
Prof. Dr. Zehra ÇOBANLI (Dekan/Dean)

Düzenleme Kurulu Genel Koordinatörü
General Coordinator of Organization Committe
Doç. Mustafa AĞATEKİN

Düzenleme Kurulu
Organization Committee

Yrd.Doç. Ekrem Kula
Arş.Gör. Mehmet AYDIN
Arş. Gör. Selvin YEŞİLAY KAYA
Arş. Gör. Esin KÜÇÜKBİÇMEN

Prof. Dr. Davut Aydın

Anadolu Üniversitesi Rektörü

Kuruluşundan itibaren yaşamın içinde yer alan Anadolu Üniversitesi evrensel düzeyde örgün ve çok ortamlı eğitim, öğretim ve araştırmalarla bilgi üretmek, bilgiyi paylaşmak ve kullanmak suretiyle çevre, ülke ve dünya insanının yaşam ve refah kalitesini yükseltmeye yönelik çalışmalara katkıda bulunmayı görev bilen ülkemizin önde gelen eğitim kurumlarından birisidir.

Anadolu Üniversitesi evrensel nitelikte bilgi ve iletişim teknolojilerini örgün, uzaktan ve yaygın eğitim ortamlarında kullanan, uluslararası bilim-sanat ve eğitim standartlarında bir eğitim vererek çağdaş kültür oluşturan, takım çalışmasını öğreten, katılımcı ve paylaşımcı bir anlayışla üreten; yaratıcı, düşünen, insana ve çevreye duyarlı, sosyal, girişimci misyonu ile öncü ve örnek alınan bir eğitim kurumu olmanın haklı gururunu taşımaktadır.

İnsan yaşamında camın 7 bin yılı aşkın bir süredir kullanıldığı bilinmektedir. Süreç içinde cam, su gibi hava gibi insan yaşamının olmazsa olmazları arasında yer almış bulunmaktadır. Üretim teknolojileri sürekli gelişip kullanım alanı adeta sınırsız bir hal alırken sanatçı ve tasarımcıların elinde ise cam bambaşka bir değer kazanmaktadır.

Eğitimi, bilimi, sanatı, kuram ve uygulamayı birleştirip tek bir potada eritmeyi amaçlayan ve son senelerde hızla artan etkinliklerimizi sürdürmeyi, yalnızca kendi fakültemize, üniversitemize ve şehrimize değil, aynı zamanda Türkiye eğitim ve sanat dünyasına önemli bir katkı olarak görmekteyiz. Bu bağlamda Güzel Sanatlar Fakültesi Cam Bölümü tarafından düzenlenen "Camgeran 2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu"nun da Çağdaş Türk Cam Sanatının gelişimine ve tanıtımına, sağlayacağı inancındayız.

Ülkemiz sanatının gelişmesi, yeni kitlelere yayılması, üstlendiği sanat eğitimi misyonunu en iyi şekilde yerine getirebilmesi bakımından yapılması gereken bilimsel ve sanatsal aktivitelerin desteklenmesi idealiyle düzenlenen bu sempozyum, ayrıca plastik sanatlar alanında ülkemizde düzenlenen ilk uygulamalı cam sempozyumu olması açısında da büyük bir öneme sahiptir.

Çağdaş Türk Cam Sanatının gelişimine önemli katkıları olacağına olan inancımızla bu etkinliği düzenleyen Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Zehra ÇOBANLI ve Düzenleme Kurulu Koordinatörü Doç. Mustafa AĞATEKİN ile kurul üyelerine, katılımcılara ve konuklarımıza, emeği geçen herkese teşekkürlerimle birlikte saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Anadolu University, embracing life since its establishment, has been one of the leading education institutions that contributes to the improvement of life quality and prosperity at the local, national and global scale by generating, sharing and using knowledge through on-campus and multimedia education as well as research activities.

As a pioneer and pacesetter institution, Anadolu University, with its creative, environmentally-conscious, social and entrepreneurial mission, is proud of using information and communication technologies in on-campus, distance and non-formal education environments, creating a contemporary culture by providing education at the standards of international science, arts and education, teaching teamwork, and promoting participatory production.

Used for over seven thousand years in human life, glass has become a must like water or air over time. Glass has gained a great value in the hands of artists and designers as production technologies have been improving continuously and its area of use has become limitless.

Anadolu University, with an attempt to integrate education, science, arts, theory and practice, has been organizing activities that constitute a crucial contribution to not only our faculty, university or city, but Turkey's world of education and arts. In this context, we believe that 'Camgeran 2010 Applied Glass Symposium with International Participation' will contribute to the promotion and improvement of contemporary Turkish glass art.

This symposium, held in line with the university's ideal to support scientific and artistic activities in order to contribute to the development of arts in our country, promote arts among the public and fulfill its art education mission in the best way, is of particular importance as it is the first applied glass symposium held in the field of plastic arts in our country.

Believing that this event will contribute to the development of the contemporary Turkish glass art, I would like to extend my thanks to Prof. Dr. Zehra ÇOBANLI, Dean of Faculty of Fine Arts and Assoc. Prof. Dr. Mustafa AĞATEKİN, Coordinator of the Organization Committee as well as other committee members, participants, guests and those who contributed to this symposium.

Prof.Dr. Zehra Çobanlı

Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, ülkemizin en önemli Sanat Eğitimi kurumlarından biri olarak güçlü eğitimci kadrosu ve mükemmel teknik donanımıyla 25 yılı geride bırakmıştır. Bugün daha enerjik, daha aktif, daha üretken bir biçimde ülkemiz sanatının ve sanat eğitiminin gelişmesi, ulusal ve uluslararası çevrelerde tanıtılması, sanatın yayılması, sanatımızın zenginleştirilmesi, genç nesillere aktarılması ve sanat alanında yeni iş olanaklarının hedeflenmesi amacıyla sanat eğitimini güçlendiren bilimsel ve sanatsal etkinlikler, sempozyumlar, yarışmalar ve sergiler de düzenlemektedir. Güçlü teknik donanımı ve dinamik eğitimci kadrosuyla ülkemize ekonomik, sosyal ve kültürel katkılar sağlayacaklarına inandığımız genç nesillerin eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Yaratıcılığın önem kazandığı endüstri kollarında ise mezunlarımızın katkıları önemli bir yer tutmaktadır.

Fakültemizin 2003 yılında kurulan, en genç ve alanında tek olmasıyla ayrıcalıklı olan Cam Bölümü de üzerine düşen sorumluluğun farkında bir bölüm olarak aynı hedefler içerisindedir. Bölümdeki, zengin altyapı donanımı ile cam ve cam sanatı ile ilgili teknik, estetik ve tasarım bilgileri sunularak öğrencilerimizin yaratıcı ve yetkin düzeyde mezun olmaları sağlanmaktadır. Kültürel ve mesleki bilinci akıllı bir biçimde yapılandıran öğrencilerimiz Erasmus ve Farabi gibi uluslararası ve ulusal değişim programlarından yararlanabilmekte, öğrendiklerini yerel ve evrensel olarak da kullanma, paylaşma becerileri geliştirmektedirler. Fakültemizin ulusal ve uluslararası eğitim kurumları, sanatçılar, eğitimciler ve sektör ile bağlantı kurarak ülke sanatına, endüstrisine ve eğitimine çağdaş ve evrensel düzeyde yarar sağlamayı, katkı sunmayı amaçlayan etkinliklerinden biri de 11–21 Ekim 2010 tarihleri arasında düzenlediğimiz "Camgeran 2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu"dur. Sempozyum bugüne kadar yapılmamış, bir eksikliğin giderilmesine de yarar sağlayacak, çağdaş Türk cam sanatının gelişimine ve tanıtımına önemli bir değer katacaktır.

Sempozyum konuları camın plastik, sanatsal konumundan, arkeolojik, mimari, sanat tarihi ve endüstrisine kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir. Sunulan 24 sözlü bildirinin bir kitapta yer alması sanat eğitimcileri, araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Sempozyum çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz "Camgeran 2010 Cam Yarışması" nda dereceye giren ve sergilemeye layık bulunan eserler 12 Ekim -12 Kasım 2010 tarihleri arasında Eskisehir Çağdaş Cam Sanatları Müzesi'nde sergilenecektir.

Çalıştaya davet ettiğimiz, alanlarının uzmanı sanatçılar İngiltere'den George Papadopoulos, Amerika Birleşik Devletlerinden Matthew Eskuche Hollanda'dan Peter Bremers, Japonya'dan Yoshiiaki Kojiro, Polonya'dan Kaziermerz Pawlak ve Finlandiya'dan Vesa Varrella cam üfleme tekniklerinden çeşitli fırın tekniklerine varan farklı konularda çalıştaylar gerçekleştireceklerdir.

Ülkemiz sanatına, sanat eğitimine önemli katkılar sağlayacak bu etkinliğin gerçekleşmesi için her türlü desteğini esirgemeyen üniversitemiz Rektörü Prof. Dr. Davut Aydın'a, Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Prof. Dr.Yılmaz Büyükerşen'e, organizasyonun gerçekleşmesinde yoğun emek sağlayan Düzenleme Kurulu Koordinatörü Doç. Mustafa Ağatekin'e, emeği geçen herkese içten teşekkürlerimi sunarım.

Anadolu University Fine Arts Faculty is celebrating its 25th anniversary as a leading institution of our country with its experienced and knowledgeable academic staff and exemplary technical equipments. The faculty has been organizing scientific art activities, symposiums, competitions and exhibitions in order to achieve the following aims: to improve art and art education in our country in a more energetic, more active and more productive way; to introduce and expand art at national and international levels; to enrich Turkish art through new inspirations; to transfer innovations and developments to further generations; and finally to create new employment opportunities in the field. With its excellent technical equipment and dynamic academic staff, Fine Arts Faculty plays an important role in educating the young generations who will make significant contributions to economic, social and cultural life of our country. Similarly, our graduates also contribute a lot to the industries in which creativity is considered quite important.

Glass Department of our faculty, which is the youngest one established in 2003 and the only department across Turkey, is also aware of its responsibilities and has the same goals as the faculty. Using its rich technical facilities, the department provides its students with up-to-date technical, aesthetical and design knowledge regarding glass and glass art so that they will graduate furnished with creativity and necessary skills and experience. Our students, who are able to construct cultural and vocational awareness effectively, are also given the opportunity for national and international exchange programs to share their knowledge at local and global contexts. One of the activities that aims at contributing to the art and art education in the country through contacts with national and international educational institutions, artists, educators and various sectors is "CAMGERAN 2010 Glass Competition" initiated as a component of "CAMGERAN 2010 Applied Glass Symposium with International Participation" organized by Glass Department at our faculty between October 10th and 21st 2010. This symposium will contribute a lot to the development and introduction of Modern Turkish Glass Art as the first symposium organized in Turkey in the field.

The themes of the symposium include various topics ranging from plastic and artistic characteristics of glass to glass industry and its archeological and architectural history. 24 oral presentations to be published in the proceedings will be a valuable resource for art educators, researchers and students.

The works of art selected for exhibitions and awarded various prizes during the competition will be displayed in Eskişehir Modern Glass Arts Museum between October 12th and November 12th 2010.

The distinguished guests invited for the symposium - George Papadopoulos (England), Matthew Eskuche (USA), Peter Bremers (the Netherlands), and Yoshiiaki Kojiro (Japan), Kaziermerz Pawlak (Poland), and Vesa Varrella (Finland) – will carry out workshops on various topics such as "glass blowing" and different kiln techniques.

I would like to express my profound gratitude to our rector Prof. Dr. Davut Aydın and Prof. Dr Yılmaz Büyükerşen, the mayor of Eskişehir, as well as to Ass. Prof Mustafa Ağatekin, the coordinator of the organizing committee, and to all other contributors for their contributions and valuable support to realize this organization.

Camgeran

Doç. Mustafa Ağatekin

Güzel Sanatlar Fakültesi Cam Bölümü Öğretim Üyesi

"Camgeran" Osmanlı İmparatorluğu döneminde camcılığın örgütlenmesi sırasında cam ustalarına verilen ad olarak karşımıza çıkar. Camgeran'lar "Ehl-i Hıref" yani "sanat erbabı" olarak tanımlanan ve Topkapı Sarayı'na bağlı olarak çalışan en üst düzeydeki özel kadro içinde yer alan, cam ustalarından oluşan grubu temsil ederdi. Camgeran' ların başındaki kişilere "Sercamger" denilirdi. Geçmişte kurulan bu düzen, sanatında yetkin kişileri bir araya toplamak, onları desteklemek gibi bir amaca sahipti ve böyle bir örgütlenme usta-kalfa-çırak ilişkisine dayalı bir eğitim düzeninde işletiliyordu. Camgeran, Türk cam tarihinin geçmişinde karşılaşılan ilk mesleki örgütlenme ve organizasyonlardan biri olması, dönemin cam yapıcılarını bir araya getirmesi noktasında sempozyuma tematik olarak esin kaynağı oldu ve düzenlenen bu etkinlikle geçmişin Camgeran'ları bugünün cam sanatçıları, tasarımcıları ve camla ilgili kurum, kişi ve dernekleriyle tıpkı geçmişte olduğu gibi bu kavram altında bir araya geldi.

Bu bağlamda sempozyumun temel amacı, Türk cam sanatının gelişimine ve tanıtımına katkı sağlayacak bir platform oluşturmak, bu platform çerçevesinde cam sanatçılarını, akademisyenleri ve sanayicileri bir araya getirerek çok uluslu bir tartışma ve çalışma ortamı yaratmak, sanatsal camın sorunlarını tartışmak ve cam sanatına olan ilgiyi arttırmaktır.

Dünya'da camın sanatsal bir tasarım malzemesi olarak kullanımı "Stüdyo Cam Hareketi" ile Amerika'da ortaya çıkmış ve gelişerek hızla yayılmıştır. Bu hareketle özellikle Harvey Littleton ve Dominick Labino gibi öncülerin yönlendiriciliğinde cam, plastik sanatlar içine yoğun olarak girmeye başlamış ve böylece çağdaş cam sanatının gelişiminde önemli bir etken olmuştur. Bugün stüdyo camcılığı Amerika, Almanya, İngiltere, Japonya, Finlandiya gibi ülkelerde hızla gelişmektedir. 1960'lı yıllardan bugüne gelişen stüdyo camcılığının Türkiye'deki yansımasının çok eskilere dayandığını söylemek mümkün değildir. Bugün ülkemizde stüdyo camcılığının gelişimi için var olan tek özel kuruluş, İstanbul Cam Ocağı 2003 yılında kurulmuştur. Bunun yanında ülkemizde cam ile ilgili eğitim kurumları arasında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi başta olmak üzere seramik-cam bölümlerinde cam eğitimi verilmektedir. Türkiye'de bağımsız olarak lisans düzeyinde eğitim veren tek cam bölümü olma özelliğini taşıyan Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Cam Bölümü, 2003 yılında kurulmuş ve o günden bu yana eğitim ve öğretim olanaklarını yabancı sanatçı ve akademisyenlerle destekleyerek sürdürmektedir. Bu anlamda ulusal ve uluslararası ölçekte düzenlenmiş ve düzenlenecek cam organizasyonlarıyla da Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Cam Bölümü kapılarını yurtiçi ve yurtdışına açarak vizyonunu büyütme ve geliştirme hedefindedir.

Günümüzde Türkiye'de cam sanatının eğitimine ve gelişimine katkı sağlayabilecek bilimsel bir araştırma alanında daha çok endüstriyel camlar alanında oluşturulduğu göze çarpmaktadır. Buna bağlı organizasyonların çoğu Şişecam'in desteğiyle sürmekte ve hala bu anlamda çeşitli etkinliklerin periyodik aralıklarla düzenlendiği görülmektedir. Bu arada Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan Çağdaş Cam Sanatları Müzesi ve Cam Dostları Grubu'nun son yıllarda organize ettiği cam sergileri gibi iyi niyetli çabalar olsa da bunların yeterli olmadığı kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Ülkemizdeki güzel sanatlar fakültelerinde sınırlı ders saatleri ve atölye olanaklarıyla verilmeye çalışılan cam eğitimi düşünüldüğünde, akademik anlamda da bu alanın yeterince desteklenmediği rahatlıkla söylenebilir. Ancak son dönemde cama olan ilginin artışı, bu alanda hizmet veren endüstriyel kuruluşlar'nda katkılarıyla plastik sanatlar içinde camın daha iyi bir platforma taşınacağına, düzenlenen bu sempozyum ve bu kapsamda yapılan cam yarışmasının da gelecekle ilgili iyimser düşünceleri arttıracağına, teşvik edici olacağına yürekten inanmaktayım.

Bir akademisyen ve sanatçı olarak dileğim ve beklentim ülkemizde bu alanda önemli sanatçıların ve tasarımcıların yetişebilmesi, cam sanatının yaygınlaşması, bu anlamda önemli yatırımların yapılması ve ocakları yanan çağdaş Camgeran'ların ocaklarının hiç sönmemesidir.

DAVETLİ KONUŞMACILAR
INVITED SPEAKERS

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen
Prof. Dr. Engin Ataç
Oya Şenocak Akman
Ekrem Özen
Hakan Kanca
Funda Ünal

DAVETLİ SANATÇILAR
INVITED ARTISTS

George Papadopoulos (İngiltere/England)
Matthew Eskuche (ABD/USA)
Peter Bremers (Hollanda /the Netherlands)
Yoshiiaki Kojiro (Japonya/Japan)
Kaziermerz Pawlak (Polonya/Poland)
Vesa Varrella (Finlandiya/Finland)

CAMGERAN2010

Bildiriler / *Proceedings*

PLASTİK SANATLARDA CAM VE TARİHSEL GELİŞİMİ
CONTEMPORARY GLASS ART AND HISTORICAL DEVELOPMENT

Arş.Gör. Mehmet AYDIN *maydinaydin@gmail.com*
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Cam Bölümü, Eskişehir

Doç. Mustafa AĞATEKİN *magatekin@anadolu.edu.tr*
Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Cam Bölümü, Eskişehir

ÖZET
Cam 5000 yıldan beri toplumların yaşamında yer almış malzemelerden biridir. İnsanoğlu camı keşfetmeden çok önce doğal camı kullanmaya başlamıştır. Suni camı keşfetmesi ve üretmesi ise doğal camın kullanımından binlerce yıl sonradır. Bu buluş ile camın toplumların gelişim ve tarihsel süreçlerindeki önemi artmıştır.
Günümüzde cam malzemesinin, insan hayatında, farklı biçimlerde ve birçok alanda kullanımını görmek mümkündür. Bu kullanım alanları düşünüldüğünde, genellikle akla gelen ilk ürünler endüstriyel üretim teknikleri ile üretilmiş, tek düze, yoz, gösterişli ve ucuz ürünlerdir. Camın plastik sanatlarda kullanımı ile üretilen eserler ise ilk akla gelen bu ürünlerden değildir. Plastik sanatlarda camın kullanımı ile cam malzemesi yeni bir değer kazanmış, çağdaş cam sanatının oluşmasını sağlamıştır.
Bu araştırmada "Çağdaş cam sanatı nedir?" sorusunun cevabı aranarak çağdaş cam sanatının gelişim süreçleri, dinamikleri ve gelişimini belirleyen faktörler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda cam sanatında çağdaşlık kavramı sorgulanarak, Çağdaş cam sanatının başlangıcından günümüze kadar ki gelişimi incelenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Cam, Çağdaş Cam Sanatı, Plastik Sanatlar

ABSTRACT
Glass has been part of the society life for 5000 years. Mankind has been used natural glass before exploring glass. They explored and produced artifical glass after using natural glass thousands years. Societies and also historical importances have increased with invention of the glass development.
Nowadays, it is possible to see; the glass has been used with different ways in many areas on human life. These uses are considered, generally comes to mind first products manufactured with industrial production techniques are monotone, degenerate, flashy, cheap products. They are not the glass products which we mentioned above it comes first in our mind which produces in glass art as an art work. The way we use the glass material it gained new value and it created the area which called contemporary glass art.
In this research, trying to draw boundaries of contemporary glass art with searching for answers to questions of "What is contemporary glass art"? The concept of contemporary glass art has been studied, also Contemporary glass art and its effecting and orienting factors of development was analysed.
Keywords: *Glass, contemporary glass art, visual arts.*

ÇAĞDAŞ CAM SANATI

Dünyada camın çağdaş anlamda kullanımına geçmeden önce, çağdaş kavramının tanımının yapılması, konunun sınırlarının ve genel özelliklerinin saptanması açısından belirleyici olacaktır. Çağdaş; kelime anlamı olarak, bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan, çağdaşlaşmak ise çağın tutumuna, anlayışına, gereklerine uymak, çağdaş duruma gelmek, çağcıllaşmak, modernleşmek, asrileşmek, muasırlaşmak anlamlarında kullanılmaktadır (http://www.birsozluk.com). Sanat alanında çağdaşlık kavramını belirli bir tarihle sınırlamak, ya da belli kişilerin açtığı kapılar başlangıcıyla ele almak ne kadar doğru olur bilinemez. Ancak sanatın dönüşüm sürecinin toplumsal dönüşümlerle paralel olduğu gerçeğinden hareketle çağdaş cam sanatının da geleneksel yapısından ayrışmasında, bu dönüşümlerin belirleyici olduğu söylenebilir.

Dünyada sanat dallarında görülen en büyük dönüşümün Endüstri devrimi ile başladığını bilmekteyiz. Bu nedenle cam sanatında çağdaşlaşma sürecinin bu tarih itibariyle başlatılması genel bir doğru olarak görülmektedir. Ancak cam sanatının çağdaşlaşma sürecini tek bir evrede açıklamak olası değildir. Bu nedenle araştırmada bu süreçteki evreler beş başlıkta ele alınmıştır. Yaşanan tüm evreler süreklilik gösterirken sanatçılar da içinde yaşadığı dönemin isteklerine yanıt arayarak talepleri karşılamışlar, çağına uygun yeni görüntü ve nesneleri üretmeye devam etmişler ve edeceklerdir.

Camın çağdaş anlamda ele alınması öncelikle geçmişteki konumunun irdelenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Gelenek bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Buna göre cam sanatının geleneksel yapısı değerlendirildiğinde karşımıza ustalık, beceri, kullanıma yönelik üretim tarzı akla gelmektedir. Geleneksel bakış açısıyla cam sanatında biçim ve işlev korelâsyonu sanat yapıcılar için en temel problem olarak görülmüştür.

Çağdaş cam sanatında sanatçıların temel endişesi özgün, yaratıcı tasarımların üretilmesi ve öz-biçim diyalektiğinde bildirimde bulunarak ortaya yeni bir sanat nesnesi koyulmasıdır. Üretilen tasarımın yeni ve özgün olması esastır. Kısaca çağdaş cam sanatı "camın özgün bir düşünceyle, tek olarak tasarlanması ve üretilmesine dayanmaktadır" (Merker, 2008, s.93).

Geleneksel anlayışta camın göze hoş gelmesi, seri üretilebilmesi ve teknik olarak ustaca yapılmış olması ön plandadır. İşçilik ve ortaya çıkan işin ustaca yapılmış olması önemlidir. Tek, yeni, özgün bir tasarım olması kaygısı fazlaca güdülmemektedir. Geleneksel anlayışın dışlanmasıyla öncelikle cam malzemesinin ele alınış biçiminin başka bir ifadeyle, teknik mükemmeliyete dayalı estetik beğeni algısının değiştiği gözlenmektedir. Ayrıca cam eğitimi konusunda usta çırak ilişkisine dayalı, yetenekli ve becerili ustaların teknik ve teorik bilgilerine egemen bir eğitim sisteminin yerine deneysel, araştırmacı ve bilimsel düzeyde bir model oluştuğu görülmektedir. Bununla birlikte teknik ve teknolojik olanakların artmasıyla yeni arayışlara gidilmiş, cam biçimlendirme tekniklerinde de gelişmelerin yaşanması sağlanmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak bazı antik şekillendirme teknikleri geliştirilerek yeniden uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamalar çağdaş şekillendirme tekniklerinin gelişimine ve bu tekniklerin cam sanatında uygulanmaya başlanmasına zemin hazırlamıştır.

ÇAĞDAŞ CAM SANATININ GELİŞİMİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLER

Çağdaş cam sanatının gelişimini etkileyen pek çok faktör sayılabilir. Ama bu çalışmada etkisi itibariyle çağdaş cam sanatının oluşumuna katkısı ve yönlendirmesi olan faktörler beş başlık altında ele alınmıştır. Bunlar; Endüstri Devrimi, Fuarlar ve Özel Sektör Girişimleri, Sergiler, Okullaşma ve Stüdyo Cam Hareketi olarak sıralanabilir. Ek olarak ayrı bir başlık olarak ele alınmasa da Art Nouveau ve Arts and Craft hareketinin çağdaş cam sanatının gelişiminde etkisinin büyük rolü olduğu unutulmamalıdır.

Endüstri Devrimi

Endüstri devrimi ile birlikte camda özellikle teknik gelişmeler açısından önemli adımlar atılmıştır. Camın kimyasal kompozisyonunda oynamalar yapılarak farklı şekillendirme biçimlerine uygun farklı kompozisyonlar oluşturulmuş, bununla birlikte şekillendirme teknikleri de geliştirilmiştir. Bu gelişmelere örnek olarak, 1830'da Bohemya Camı'nın mükemmelleştirilmesi, 1835'de Joseph Riedel tarafından Almanya'da Uranyum Camı'nın geliştirilmesi, 1840'da Ayna gümüşleme yapılması ve patentinin alınması, 1860'da John Piper tarafından camın ilk kez ısı ile eğilmesi, 1878 yağ ve gazın cam üretiminde kullanılan önemli yakıtlardan olmaları verilebilir.

Endüstri devrimi İngiltere'de odun yerine kömür kullanılması ile başlamıştır. Kömür odunla kıyaslandığında daha yüksek kalorili bir yakıttır. Bu yakıt sayesinde buhar enerjisinin elde edilmesi ve kullanılmasıyla Endüstri Devrimi hız kazanmıştır. Bu yüksek kalorili yakıt sayesinde daha çok enerji üretilmiş bununla birlikte, buhar enerjisi ile çalışan ulaşım ve taşıma için kullanılan araçlar hız kazanmıştır. Ayrıca kömürün çıkardığı yüksek ısı sayesinde demir daha rahat ve kaliteli işlenebilmiş bu da makine ve araçların gelişimine katkı sağlamıştır. Kömür kullanımı cam çalışmalarında da büyük yenilikler getirmiştir. Öncelikle "İngiliz cam konisi, cam teknolojisi için çok özel bir katkı olmuş, daha yoğun ısılar için gerekli olan hava cereyanını da sağlayarak yakıt olarak odun yerine kömürün kullanılabilmesine olanak tanımıştır." Cam konisinin keşfi ile daha iyi cam elde edebilmek mümkün olmuştur. Buna makineleşme de eklenince gerçek anlamda cam endüstrisi başlamıştır. Bu dönemden itibaren artık cam kurumsallaşmış ve ürünler firma isimleri ile anılmaya başlamıştır. On sekizinci yüzyılda, İngiltere, Almanya gibi Avrupa'nın diğer bölgelerindeki cam çalışmaları Venedikli camcıların çalışmalarını geride bırakmıştır. Bunun çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Meşhur 'cristallo'larının gravüre elverişli olmaması ve bu dönemde gravürlü camların yükselişe geçmesi bu nedenlerden biridir. Buna karşılık İngiliz'lerin keşfettiği sertliği nedeniyle

kurşun oksit katkılı mükemmel parlaklığa, şeffaflığa sahip 'cristallo' gravüre de son derece uygundur. "On sekizinci yüzyılın sonu ve ondokuzuncu yüzyılın başlarında, İngiliz- İrlanda camı, biçim ve süslemelerindeki saflıkla seçkin ve uygulamadaki ustalığın mükemmeliyeti ile ünlü olmuşlardır" (Elitez, 2003, s.27).

Endüstri devriminin getirdiği makineleşmenin, cam sanatına pozitif etkilerinin yanında bir takım olumsuzlukları da olmuştur. Devrim, cam üretiminde standartlaşmayı, tek düzeliği ve hızı beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte küçük cam atölyeleri yok olmuş, camda sanayileşme başlamış büyük fabrikalar kurulmuştur. 19. yy.'da kesme işlemi tekrar gündeme gelerek önem kazanmış, Avrupa ve Amerika'da büyük imalathaneler kurulmuştur.

1890 yılında dokulu tabaka üreten ilk makine üretilmiştir. Bununla paralel olarak ondokuzuncu yüzyıl sonlarında Amerika'da dekorlu kalıpların yapılması ve dekorlu kalıpla şekillendirme cam çalışmalarına yeni bir dönem getirmiştir. Artık fabrikasyon imal edilen camların ustalar tarafından gerçekleştirilen uzun ve zahmetli kesme-taşlama gibi soğuk işlemlerden geçmesi gerekmemektedir. Kalıpla bu dekorlar cama aktarılmıştır. Bu üretim tarzı son derece süratli ve geniş imkânlara sahiptir. Bununla beraber ürünün maliyeti de çok azalmış, bu da çok geniş bir piyasayı beraberinde getirmiştir (Elitez, 2003, s.28).

Amerikalı mühendis Michael Owens, cam sanayisinde devrim sayılabilecek bir icat olan otomatik şişe üfleme makinesini, kesin bir tarih verilememekle birlikte literatür taramasında karşılaşılan genel tarih olan 1903 yılında icat etmiştir. Aynı yıl kurulan "Steuben Glass" cam fabrikası 1904'de otomatik şişe üfleme makinelerini kullanmaya başlamıştır.

Çağdaş Cam Sanatı, Endüstri devriminin gelişimindeki teknik ve teknolojik tüm dinamiklerinin yanında, devrim sürecinin sanat alanında meydana getirdiği değişimlerden de beslenmiştir. Bu beslenme kaynaklarından biriside Art Nouveau akımı olmuştur. Art Nouveau 1880 -1910 yılları arasında Avrupa'da mimari, iç mimari, cam, grafik tasarım, illüstrasyon alanlarında kendini gösteren bir akımdır. Bu akım "Yeni sanat ya da kısaca still 1900 olarak da bilinir." Artık fabrika üretimi değersiz sayılmış, el ile yapılan üretimler değer kazanmıştır. Endüstrinin sanatı yok etme fikrine tepki olarak doğan Art Nouveau, konularını doğadan almıştır. Biçimleri incelterek, uzatmıştır. Asimetrik bir düzene hâkim olan bu akım, bitkisel ve geometrik biçimler, insan ve hayvan figürleri ile gelişimini sürdürmüştür. Amerika'dan Louis Comfort Tiffany, Fransa'dan Emile Galle ve Rene Lalique, bu anlayışın öncülerindendir (Karslıoğlu, 2007, s.11). Tiffany vitrayda kullanılan kurşun çubuklar yerine bakır folyo şeritler kullanmaya başlamış, opal cam sedefli cam gibi farklı cam türleri geliştirmiştir. Tiffany çalışmalarında doğadan etkilenmiş ve yaptığı çalışmalarında mükemmel efekt ve ışık oyunları ile gerçekçi eserler üretmiştir. Botanik ve kimya eğitimi alan Emile Galle'nin cam tasarımları mükemmel işçiliğe sahip uzun sürede yapılmış "şiirsel" camlar ve kısa sürede yapılmış daha az işçiliğe sahip ürünlerden oluşmaktadır. Galle'nin ince bir işçilik isteyen cameo tekniği ile şekillendirdiği çalışmalar, cam sanatındaki önemli eserlerdendir. Lalique ise kalıba üfleme yöntemiyle yaptığı formların yüzeylerine desenler yapmıştır. Çalışmalarında hayvan ve kadın figürlerini birlikte kullanmıştır. Tiffany, Galle, ve Lalique'in cam çalışmaları endüstri devriminin tek düzeliğine karşı çıkış olarak algılanabilirse de, aynı zamanda camın geleneksel algılanış biçimlerine yeni önermeler getirmesi anlamında önemlidir. Çünkü bu örneklerle birlikte camın plastik ifade olanaklarının da denenmeye başladığı görülmektedir.

Fuarlar ve Özel Sektör Girişimleri

19. yy. sonlarında ticaret fuarları kurulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte diğer sektörlerde görülen biçimde yenilik ve özgünlük arayışı cam fabrikalarında da görülmüştür. İsveç'te bir cam fabrikası olan Orrefors, Art Nouveau tarzı dışında işler üretmek düşüncesiyle 1916'da Stokholm Akademisi'nde eğitim almış Simon Gate, 1917'de de Matisse'nin öğrencisi olmuş Edward Hald'ı işe almıştır. Simon Gate ve Edward Hald'ın camları 1925'deki Paris Fuarında büyük ilgi görmüş bu da Orrefors fabrikasının cam alanında uluslararası ortamda tanınmasını sağlamıştır.

Orrefors fabrikasının öncülüğünü yaptığı bu hareket diğer fabrikalar tarafından da benimsenmiş ve takip edilmiştir. Fransa'da başlayıp tüm dünyaya yayılan cam sanatçılarının fabrikalarda üretim yapabilmesi görüsü, bir anlamda usta/sanatçı – sanatçı/ustaları cam sanatı olarak değerlendirilecek olan üretimlere yönlendirmiştir. Söz konusu yeni girişimle birlikte sanatçı kimliği oluşmuş, sanatsal formasyona sahip kişiler fabrikalara yöneltilmiş ve böylelikle cam gerçek anlamda sanat ortamı ile paylaşımlara başlanmıştır.

Hollanda da bu dönemle çağdaş olan 'De Stijl' hareketi, mimari ve güzel sanatlardaki fonksiyonellik teorisi ile N.V. Koningklijke Nederlandsche Cam Fabrikası Leerdam Hollanda seri üretimine modern tasarımı sunmuştur. 1915'ten başlayarak iyi tasarlanmış gündelik kullanıma uygun objeler üretmek için yönetmen P. M. Cochius, Karel Petrus (ornelius de Basel), Hendrik Petrus Berlage ve diğer mimarlara yönelmiştir. 1923'te Andreas Dirk Copier Leerdam'ın sürekli tasarımcısı olarak belirlenmiştir (Elitez, 2003, s.30–31).

Fransa, Hollanda, İsveç dışında Çekoslovakya'da da camın sanatsal anlamda kullanıma ilişkin önemli hamleler görülmüştür. 1945-1948'li yıllara gelindiğinde Çekoslovakya cam endüstrisinin ulusal kimlik taşıdığı görülmektedir. Prag Uygulamalı Sanatlar Akademisinden mezun olan sanatçılara cam fabrikalarında kurulan atölyelerde çalışma imkânı sağlanmıştır. 1950 yılında Zeleny Brod Cam Fabrikası'nda bir tasarım merkezi kurulmuş, kalıpla cam heykel yapımı metot ve tekniklerinin geliştirilmesine çalışılmıştır (Elitez, 2003, s.55).

Fuarlar ve özel sektörün imkânlarını cam sanatçılarına açması cam sanatının gelişiminde önemli bir yer tutar. Sanatçı ve tasarımcıların bu ortama katılması aslında kendi içinde bir dönüşümü sağlamıştır. Bu dönüşüm sanatçı ve tasarımcılarla, cam ustaları ve emekçilerinin aynı ortamda çalışmalarıyla başlamıştır. Karşılıklı etkileşim ve

iletişim cam sanatına, eserlerine bakışı ve algılayışı değiştirmiş, pozitif bir dönüşüm sürecini yaratmıştır. Bu girişimler yeni gelişmelerin doğmasını da sağlamıştır. Okullaşma ve stüdyo cam hareketinin temellerinde fuarlar ve özel sektör girişimlerinin etkisi yadsınamaz.

Sergiler

Cama olan ilginin artmasıyla bireysel çıkışlarda görülmüştür. Bunlardan biriside heykeltıraş Henri Cros'dur. Sanatçı Pate de Verre tekniğini yeniden gündeme getirerek cam sanatında unutulmakta olan geleneksel tekniklerin yeniden kullanılmasına öncülük etmiş ve bu tekniği kullanarak kendi atölyesinde üretim yapmayı yeğlemiştir. Cam malzemenin plastik bir ifade aracı olarak şeffaflık, derinlik ve ağırlığı olmayan kütle hissi, heykeltıraşları, ressamları kısaca diğer sanat alanlarıyla uğraşan sanatçıları çekmeye başlamıştır. Böylece kullanıma yönelik işlerin dışında kendi plastik nitelikleriyle cam, sergilerde görülmeye başlamıştır.

Endüstriyel içerikli bir sergi olmasına rağmen, 1851 yılında Londra Crystal Palace'de (Kristal Saray) modern camcılığın göstergesi denilebilecek "Great Exhibition of the Industry of All Nations" adlı bir sergi gerçekleştirilmiştir. Bu sergi sanayi devriminin önemli tarihsel referans noktalarından biri olduğu gibi cam sanatına katkı sağlamış öncü sergilerdendir (Başarır, 2003, s.95).

Cam sanatı adına katkı sağlamış diğer bir öncü sergiye değinmeden önce ilk Art Nouveau sergisi olması sebebiyle, önce bu sanat akımı hakkında kısaca bilgi vermek faydalı olacaktır. Art Nouveau akımı; sanatçıların 19. yüzyıl sonlarında, gösterişli dekorasyon çalışmalarından uzaklaşarak, sade ekonomik ve estetik çalışmalar üretme isteğiyle ortaya çıkmıştır. Bu stilin isim babalığını yapan Siegfried (Samuel) Bing, Hamburg doğumlu bir sanat aşığıdır. Yaşamını Pariste sürdürmüştür. 19. yy.'ın ikinci yarısında Avrupa'da esen sadelik rüzgarları, Bing'in Japon sanatına beslediği hayranlık duygularıyla örtüşerek ve dönemin ünlü tasarımcıları ve sanatkarlarını buluşturan mağazası "L'Art Nouveau" ile, bir üslübа adını vermiştir (Kılıç, 1995, s.16).

Art Nouveau'nun ilk sergisi, 26 Aralık 1895 tarihinde açılmıştır. Sergiye büyük bir sanatçı gurubu katılmıştır. Louis Comfort Tiffany, Henri Cros, Emile Gale, Karl Koepping cam dalında, Bigot le Dalpayrat ve Lesbos firması seramik dalında ve diğer dallarda birçok sanatçı Paris'te açılan bu sergiye katılmışlardır. Bu sergi özellikle Fransızlar tarafından beğenilmemiş ve eleştirilere maruz kalmıştır. Bunun temel sebebi olarak ise bu yeni akım içersinde az sayıda Fransız sanatçının yer alması gösterilebilir (Kılıç, 1995, s.16).

Aynı mekânda Şubat 1896'da 2. Art Nouveau'nun sergisi açılmış, birçok yeni sanatçının eseri sergilenmiştir. İlk sergiye kıyasla bu sergiye Fransız halkı daha sıcak bakmış, bu akımı benimsemeye başlamıştır.

Cam sanatı adına yeni gelişmelerin yaşanmasını sağlayan bu girişimlerle, süratle ilerleyen bu sürecin yankıları anında ortaya çıkmış ve 1933'ten 1968'e kadar uluslararası tasarımın en önemlisi kabul edilecek örnekleri sunan Milan Trienallerinde bir dizi büyük ölçekli sergi gerçekleştirilmiştir (Elitez, 2003, s.33).

Camın sanatsal bir ifade aracı olarak kullanılmasında, Çekoslovak sanatçı, tasarımcı ve akademisyenlerin katkısı da büyüktür. Fakat Çekoslovakların sosyal yapısı ve 2. Dünya savaşı Çekoslovakya'daki gelişmelerden dünyanın haberdar olmasını engellemiştir. 1958 yılında Brüksel'deki Dünya Fuarı'nda, Çek sanatçıların geleneksel biçimlerden uzak büyük boyutlu heykelleri sergilemesiyle çek cam sanatı dikkat çekmiştir ve dünya çek cam sanatını tanımıştır.

Çağdaş cam sanatının gelişim sürecinde karşımıza çıkan diğer bir sergi etkinliği, 1959 yılında Corning Cam Müzesi tarafından düzenlenen "Cam 1959", ilk uluslararası cam sergisidir. Bu sergiye dokuz cam fabrikası katılmıştır. Çalışmaların % 90'ı fabrikada üretilen, sanatsal olmayan, fabrikanın özel işlerinden, % 10'u ise çeşitli sanatçı ve cam ustaları tarafından üretilen sanatsal yönü olan çalışmalardan oluşmuştur (Karslıoğlu, 2007, s.21).

1967 yılında Expo 67 Montreal'de, çek sanatçılar Stanislav Libenski ve Jaroslava Brychtova'nın cam çalışmaları yer almıştır. Ayrıca 09 Nisan 14 Mayıs 1967'de Austin: Sanat Müzesi Üniversitesinde düzenlenen sergide Harvey K. Littleton, Dominic Labino gibi cam sanatçılarının eserlerine de yer verilmiştir.

1969 yılında daha geniş bir kitleye ulaşmak için Sybren Valkema ve Bernadine de Neve tarafından organize edilen, "Vrij Glas" isimli gezici sergi, cam malzemesinin çağdaş sanatlarda yerini almasının öncü girişimlerinden birisidir. Bu sergi Hollanda'da National Glasmuseum Leerdam, Museum Boijmans van Beuningen in Rotterdam, Groninger Museum and Gemeentemuseum Amhem müzelerinde gösterilerek geniş kitlelere ulaşmıştır (http://www.vrijglas.org/history.php). Boymans Van Beuningen Müzesinde açılan "Vrij Glas" sergisi stüdyo camcılığının ilk Avrupa sergisi olma özelliğini de taşımaktadır. Başka bir ifadeyle "Vrij Glas" stüdyo cam hareketinin Hollanda'daki ilk yansımalarından biri olarak adlandırılabilir.

1972 yılında Toledo Sanat Müzesi'nde açılan Amerikan camını konu alan sergi, Carnigie Enstitüsü sanat Müzesi, Pittsburg; Corning Cam Müzesi, New York; Renwick Galerisi, Smithsonian Enstitüsü, Amerikan Ulusal Sanat Müzesi, San Francisco Sanat Müzesi'nde de sergilenerek cam sanatının daha fazla kişiye ulaşarak gelişimine katkı sağlamıştır.

1975 yılında Japon Cam Sanatı ve Zanaatı Birliğinin "Japonya'da Cam" adı altında düzenlediği sergi ile Japon cam sanatının tanınması sağlanmıştır. Bu sergiden bir yıl sonra "Amerika, Avrupa ve Japonya'dan Modern Cam Sanatı" isimli sergi Main-Frankfurt, Hamburg ve Berlin'de sergilenmiş, çağdaş cam sanatının oluşmasını sağlayan öncü girişimler arasında yer almıştır. Japonya da 78'lerde cam sanatını konu alan 8-20 Eylül 1978'de Odakyu Mağazası Büyük Galeride açılan cam sergisi, cam sanatına çağdaş anlamda katkı saylayan bir diğer sergidir.

Corning Cam Müzesi 1979 yılında yirmi yıl önce düzenlediği "Cam 1959" sergisi formatında yeni bir sergi düzenlemiştir. "New Glass" (Yeni Cam) sergisinin % 90'ı çağdaş cam sanatçılarının meydana getirdiği çalışmalardan, % 10'u ise fabrika üretimi işlerden oluşmuştur. 1979 yılında düzenlenen bu sergiye bir tane cam fabrikası katılmış ve bu sergi ile zanaattan sanata bir yönelim görülmüştür. Bu ve bunun gibi sergiler ve birçok etkenle birlikte, Çağdaş Cam Sanatı, uluslararası pek çok sergide, fuarlarda, kataloglarda yerini almış ve kendi pazarını oluşturmuştur. (Karslıoğlu, 2007, s.21).

Okullaşma

Sergiler kısmında bahsedilen Çekoslovakya'daki teknik okul sisteminin, okullaşma bağlamında cam sanatının çağdaş anlamda gelişimini sağlayan ilklerden olduğu ifade edilebilir. Teknik okul sistemi 19. yy. ortalarında kurulmuş, bu sistemle sanat öğrencilerine küçük işlerden büyük boyutlu heykellere kadar cam üretim ve tasarımı hakkında eğitim verilmiştir. Çekoslovak cam okullarından Kamenicky Senov 1856 da, Novy Bor 1870 de, Zelezny Brod ise 1920 tarihinde kurulmuştur.

Okullaşma sürecinde karşılaşılan diğer bir örnek, Leerdam Cam Fabrikasının sürekli tasarımcısı olan Andreas Dirk Copier 1940 yılında çalıştığı fabrikayla aynı adı taşıyan cam okuludur. Bu okulda fabrika işçilerine üfleme, soğuk dekor işleme teknikleri gibi konuların yanı sıra estetik dersinin de verilmesi en büyük yeniliktir. Bu yeniliklerle işçiler hedeflenirken, sanatçılar da kursa ilgi göstermiş ve burada eğitim almaya başlamışlardır.

Harvey K. Littleton ve Dominick Labino, camın sanatsal bir materyal olarak kullanılmasında katkısı olan önemli isimlerindendir. Littleton fabrika ortamı dışında da atölye çalışmaları yapmak amacıyla 1962 yılında müze müdürü Otto Whitman'ın da desteğini alarak, Toledo Sanat Müzesinde, iki haftalık atölye çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar, bir grup sanat öğretmeni ve seramik ustaları ile gerçekleşmiştir. Littleton'ın küçük potalı bir fırında ilk cam eritme deneyi, camın formülündeki yanlış bir hesaplama yüzünden başarısızlığa uğramıştır. Ancak katılımcılar yılmamış, daha fazla teknik bilgi olması ve çalışma yapılması sonucunu çıkararak çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu çalışmalar için Littleton, yanına ünlü cam teknoloğu olan, otuz yılını uzay mekiklerinde kullanılmak üzere cam fiber geliştirme konusunda çalışmaya adayan Dominick Labino ve Toledo'dan emekli cam üfleme ustası olan Harvey Leafgreen'i almıştır (Karslıoğlu, 2007, s.23).

İlk seferinde başarısızlığa uğrayan Littleton, Toledodaki çiftliğine bir stüdyo kurmuş, 1962 yılında yeniden bir atölye çalışması gerçekleştirmiştir. 2. atölye çalışmasında da Labino ile beraber çalışan sanatçı olumlu sonuçlar elde etmiştir. Bu atölye çalışmasından sonra cama ilgi çoğalmıştır. Bunun getirisi olarak Dünyadaki birçok üniversite, sanat okulu ve atölyelerinde cam üfleme bölümleri kurulmuştur.

Bu gelişimlerden birisi, 1964 yılında Littleton'un, Wisconsin Üniversitesi Sanat Bölümü'nün başına getirilmesiyle, ABD'de yüksekokul bünyesinde cam eğitiminin başlatılmasıdır. Aynı yıl Littleton ve öğrencileri, portatif bir stüdyo kurarak sıcak cam teknikleri uygulamayı hedeflemişlerdir. Okuldan mezun olan ya da kurslara katılmış öğrenciler aracılığı ile bu sanatın yayılması amaçlanmıştır. "Bu mezunlar, misyoner ruhu ile sıcak cam çalışmalarını diğer ülkelere taşıyarak, aynı zamanda Amerikan Cam Sanatı'na efsanevi bir boyut verme görevini görüyordu." Öğrencilerin çoğu, ülkenin değişik yerlerine ve yurt dışına giderek farklı okul ve kuruluşlardaki sanat bölümlerinde devrimci bir tavır sergileyerek, çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bu öğrenciler arasında, "...Berkeley'deki Kaliforniya Üniversitesi'nde, Kalifornia Sanat ve El sanatları Koleji'ndeki eğitim programlarını kuran, geliştiren Marvin Lipofsky, İngiltere'ye küçük fırın teknolojisini getiren Sam Herman" yer almaktadır. … Sam Herman, 1965'de fullbright bursu ile Edinburgh Sanat Okulu'ndaki Cam Bölümü'ne katılmıştır. Burada soğuk cam ile çalışma tekniklerini öğrenmiştir. İki yıl sonra da cam yapımı kurslarını yönetmiştir (Karslıoğlu, 2007, s.27).

1966 yılı civarında Sybren Valkema ve Willen Heesen cam eritme denemelerini Gerrit Rietveld Akademisi'ne taşırlar. Hollanda'daki Gerrit Rietveld Akademisi'nde Valkema ve Heesen tarafından yapılan cam eritme denemelerinde başarılı sonuçlar elde edilmiş ve 1969 yılında Gerrit Rietveld Akademisi'nin cam programı başlamıştır.

Bir uzak doğu ülkesi olan Japonya'da ise ilk cam okulu, 1981 yılında kurulan Tokyo Cam Sanatı Enstitüsüdür. Tokyo'da kurulan bu enstitüyü takiben 1991'de Toyama Şehri Cam Sanatı Enstitüsü kurularak cam eğitimine başlamıştır.

Gerek küçük cam atölyelerinin, gerekse sanat okulları, üniversite ve akademilerde cam bölümlerinin kurulması süreci günümüzde de devam etmektedir. Özellikle sanat eğitimi veren akademi ve üniversitelerin cam bölümleri kurması çağdaş cam sanatı oluşum ve gelişmesine hız kazandırmakta, cam sanatını çağdaş anlamda destekleyerek sanatçılar yetiştirmektedir.

Stüdyo Cam Hareketi

Stüdyo cam hareketinin, okullaşma aşamasının başlangıcını oluşturan bir hareket olduğu söylenebilir. Okullaşma ve stüdyo cam hareketi paralel ilerleyen yapılaşmalardır. Stüdyo cam hareketi 1962'de Amerika'da başlamış, Kuzey-Orta Avrupa ülkelerinde ve Japonya'da ilgi görmüştür. Küçük bir grup sanatçı ve eğitimci ile cam, fabrika dışına, ufak atölyelere taşınmıştır. Bu atölyeler, üniversitelerin ve müzelerin bünyelerinde kurulmuşlardır (Karslıoğlu, 2007, s.20).

Stüdyo cam hareketini başlatan kişi Harvey K. Littleton'dır. Stüdyo cam hareketinin katalizörüdür demek yanlış olmaz. Littleton, ilk dönemlerde üfleme yapılabilecek küçük, maliyeti düşük bir ocak tasarlayan Dominick Labino ile beraber çalışmıştır. Bir bilim adamı olan Labino'nun bu üfleme ocağı sanatçıların bağımsız atölyelerde cam üflemesine olanak sağlayarak stüdyo cam hareketinin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Stüdyo cam hareketini "Vrij Glas" adıyla Hollanda'ya taşıyan ve stüdyo cam hareketinin yayılmasında katkısı olan bir diğer önemli bir isimde Sybren Valkema'dır.

Amerika'da başlayan stüdyo cam haraketi kısa

sürede altmışlı yılların sonu ve yetmişli yılların tümünde ABD ve Avrupa, İngiltere, Avusturalya, Asya'yı da kısa sürede etkisi altına alarak yayılmıştır. "Uluslararası konferanslar verilerek, yarışmalar düzenlenip, sergiler açılmış, stüdyo cam çalışmalarının yayılması için çaba harcanmıştır. Cam Sanatı ile ilgili bilgiler, birlikte çalışan öğrenci ve öğretmenleri sayesinde gelişebilmiştir. Cam Sanatı'nın yüzyıllarca gizli kalan bilgileri, deneme yanılmalar sonucunda gün ışığına çıkmış, cam kimyası ve teknikleri ile ilgili bilgiler özgürce paylaşılmıştır" (Karslıoğlu, 2007, s.29). Bu dönemin en önemli özelliği cam teknolojisi ve eğitimine önem verilmiş ve camın ifade olanakları, deneyselci yaklaşımlarla keşfedilmeye çalışılmıştır.

1966-67 yıllarında Londra Kraliyet Sanat Kolejinde, Sam Herman ve William Michael Harisin yönetiminde ilk cam çalıştayı düzenlenmiştir. 1968'de Asa Brant stüdyo cam hareketini İsveç'e taşıyarak ilk cam stüdyosunu kurar. Bu atölye küçük bir atölye olmasına rağmen cam sanatının yayılması bakımından önemli bir yer tutmaktadır. 1970'li yıllarda Stüdyo cam hareketi yeni bir iş kolu yaratır. Cam yapımında kullanılan el aletleri ve malzemelerinin üretildiği bir endüstri kolu gelişmeye başlar. 1971 yılında Dale Chihuly, John Hauberg ve Anne Gould Hauberg tarafından Amerika Birleşik Devleti Seattle'da, Pilhuck Cam Merkezi kurulur. Yine aynı yıl cam sanatı derneği kurularak, Kuzey Karolayna, Penland'da ilk konferans düzenlenir. 1977'de Avrupa'da düzenlenen ilk cam yarışmasının kataloğu ve resimli cam sözlüğü basılır. Katalog Heino Maedebech, sözlükse Harold Newman tarafından düzenlenmiştir. 1979 yılında Pilchuck Cam Merkezi'nde İtalyan sanatçı Lino Tagliapietrai cam dersleri vermeye başlar. 1980 Nisan'ın da Neues Glas-New Glass ismiyle günümüzde de yayınlanmakta olan çağdaş cam sanatı ile ilgili bir dergi yayınlanmaya başlar. Bunu 1999 da ise Glashaus-Glasshouse isimli stüdyo camcılığı ile ilgili yeni bir dergi takip edecektir. Bu iki dergide stüdyo cam hareketinin zemin hazırladığı, bu hareket içersinde değerlendirilen çağdaş cam sanatındaki önemli yayınlardan ikisidir. Neues Glas-New Glass döneminin ve günümüzün en başarılı yayınlarından birisi olma özelliğini de taşımaktadır. Bu dergiler, cam sanatı ilgili gelişmeler, yenilikler ve bilgilerden ayrıca dünyadaki çeşitli cam sergileri, fuarları, cam atölye ve fuarlarından daha geniş kitlelerin haberdar olmasını ve kültürler arası etkileşimi sağlar.

Cam sanatında büyük bir hareketlenmenin yaşanması ve çağdaş anlamda gelişmesinde stüdyo cam hareketi büyük rol almaktadır. Stüdyo cam hareketinin getirdiği hareketlenme ve cam malzemesinin daha özgür biçimde kullanılması gibi etkenler, cam malzemesinin çağdaş cam sanatında yerini alarak yayılması ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu hareket günümüzde de sürmekte ve gelişmektedir.

GÜNÜMÜZDE ÇAĞDAŞ CAM SANATI

Cam üretim teknolojileri, şekillendirme teknikleri ve kompozisyonlarının gelişimi günümüzde de devam etmektedir. Yeni cam şekillendirme donanım veya teçhizatlarının geliştirilmesi sürmekte, bu da çağdaş cam sanatçılarının işini kolaylaştırmakta, sanatçılara yeni ufuklar açmaktadır.

Geçmişten günümüze cam malzemesi, kap, kacak, vazo gibi kullanım eşyası ve süs eşyası olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde cam malzemesinin sanatsal bir ifade aracı olarak sıklıkla görülmekle birlikte, camın sanat alanında kullanımı diğer kullanım biçimlerinin önüne geçememiştir.

Cam; ışık geçirgenliği, şeffaflığı, gerekse ışığı yansıtması ve üzerindeki parıltıların etkisiyle plastik sanatlarda farklı bakış açıları ve yeni bir anlayış getirmiştir. Camın plastik sanatlarda sanatsal bir ifade aracı olarak kullanıldığı en yoğun disiplinlerden bir tanesi heykeldir. Cam heykel çalışmaları çağdaş cam sanatının oluşması ve gelişmesinde önemli rol almıştır.

Günümüzde, cam üretiminde gerek sanatsal gerek endüstriyel anlamda, Amerika, Japonya, Çekoslovakya, İngiltere, Almanya, İtalya gibi ülkeler ilk olarak akla gelmektedir. Bununla birlikte, birçok ülkede de gelişimi görmek mümkündür. Fakat özellikle endüstriyel anlamdaki cam üretimi ile kıyaslandığında, Türkiye başta olmak üzere, dünyadaki akademik yapılaşmanın, yetersiz olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Türkiye'de, Mimar Sinan, Marmara, Hacettepe ve Dokuz Eylül Üniversitelerinin Güzel Sanatlar Fakültelerinde Seramik ve Cam Bölümleri bulunmaktadır. Fakat bu üniversitelerin cam eğitimleri sınırlı olanaklarla devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda Türkiye de 4 yıllık süreçte cam eğitimi veren tek bölüm Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Cam Bölümü'dür. Üniversiteler haricinde eğitim veren, stüdyo cam hareketi felsefesindeki yeterli donanıma sahip tek kurum ise İstanbul'da bulunan Cam Ocağı'dır. Bunun dışında sayıları çok olmasa da küçük ve orta ölçekte bireysel ya da kurumsal cam atölyeleri de bulunmaktadır.

Günümüz dünyası düşünüldüğünde Glasfachschule Zwiesel, Pilchuck Glass School, Glasfachschule Kramsach, Schott AG, Tıffany Glas Kunst GMBH, Warm Glass UK, North Lands Creative Glass, Liquid Glass Centre, Pittsburgh Glass Center, Making Glass Studio & Gallery, Bullseye Glass Co. Research & Education Studios, Aliento Glass School, özel cam okulları ve kursları, Tokyo University of the Arts, Toyama City Institute of Glass Art, Ecole de Vitrail & de Creation – Suisse Stained Glass Arts and Fine Arts College, Staatliche Glasfachschule, gibi devlet cam okulları, cam eğitimi vermektedir. Okul ve kursların verdiği cam eğitimi özellikle akademik anlamdaki eğitim, özgür ve özgün cam üretiminin önünü açmış, açmakta, özgür ve özgün üretimi desteklemektedir. Cam ile ilgili çalıştay, sempozyum, konferans, sergi gibi etkinlikler sıklaşmış, cam yayınları çoğalarak bilgi paylaşımı artmıştır. Son yıllarda cam sanatı adına yaşanan gelişmeler umut vermektedir. Bu çalışmalar çağdaş cam sanatını geliştirmiş, geliştirmeye de devam etmektedir.

Cam malzemesi, saydamlık, derinlik, ışık etkileri ve ağırlığı olmayan kütle hissi gibi plastik nitelikleri dolayısıyla, günümüz plastik sanatlarında da çağdaş anlamda bir yer bulmuştur. Gün geçtikçe cam malzemeye olan ilgi artmakta ve cam sanatı her anlamda gelişimini sürdürmektedir. Günümüz çağdaş cam sanatı düşünüldüğünde, diğer sanat

dallarıyla kıyaslandığında henüz yetersiz gözükmekle birlikte bu disiplini kullanan cam sanatına gönül vermiş sanatçıların varlığı umut vericidir. Çağdaş anlamda; Henry Cross, Dale Chihuly, Luciano Vistasi, William Morris, Stanislav Libensky, Jaroslava Brychtova, Peter Layton, Rene Roybicek, Irene Frolic, Tom Patti, Paul De Soma, Michael Estes Taylor, Howard Ben Tre, Bertil Vallien, Danny Lane, Jiri Harcuba, Maria Lugossy dünyadan, Erkin Saygı, Ruçhan Topaloğlu, Cenan Uyanusta, Mustafa Ağatekin, Ekrem Kula, Yasemin Aslan Bakiri, İzzettin Baki, Ekrem Özen, Reyhan Çezik, Şule Eryılmaz, Lale Andiç, Türkiye'den çağdaş cam sanatçıları olarak sayılabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Diğer sanat dallarında olduğu gibi cam sanatının çağdaş anlamda gelişiminin Endüstri Devrimi ile başladığı söylenebilir. Endüstri Devriminin cam üretim teknikleri, sanayi ve teknolojik gelişimine getirilerinin yanı sıra sanat akımlarının oluşmasına dolaylı yollardan zemin hazırlaması yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca devrim, bu yazıda değinilen çağdaş cam sanatının gelişiminde etken diğer dört başlığın oluşum süreçlerini de dolaylı yollardan etkilemiştir. Örneğin çağdaş cam sanatı adına, fuarlar ve özel sektör girişimlerinin oluşum sürecinde özellikle cam fabrikalarının etkinliği düşünüldüğünde, endüstri devriminin de cam fabrikalarının gelişimindeki rolü baz alındığında devrimin etkinliği açıkça görülmektedir.

Fuarlar ve özel sektör girişimleriyle, cam malzemesine olan ilgi artmaya başlayarak cam dikkat çekici hale gelmiştir. Özel sektörlerin imkânlarını sanatçılara açmasıyla fabrikalarda daha özgür ve özgün üretimler denenmeye başlamış böylelikle çağdaş anlamda adımlar atılmıştır. Bununla birlikte, bazı sanatçıların özel sektör girişimlerini tercih etmemesi ve bireysel girişimleri sayesinde küçük atölyeler kurulması da cam malzemenin fabrika ortamından çıkarılarak sadece sanatsal kaygılar güdülerek üretim yapılabilmesine, olanak tanımıştır. Cam malzemenin fabrika dışına küçük atölyelere taşınması, çağdaş cam sanatının oluşma sürecinde etkisi itibari ile önemli bir yer tutan stüdyo cam hareketinin oluşumundaki başlangıç evrelerinden biri olduğu söylenebilir.

Stüdyo cam hareketi cam malzemenin sadece sanatsal kaygılar güdülerek kullanıma dönük olmayan üretimler yapılabilmesine olanak tanıması, okullaşma sürecinin başlangıç ve gelişim evrelerinde basamak oluşturması bakımından, çağdaş cam sanatının oluşumunda önemli bir etkendir.

Okullaşmayla, genel bir sanat ve tasarım bilgisinin verilmesi yanında cam sanatı, cam teknikleri ve cam tasarımı gibi konular hakkında akademik anlamda düzenli bir eğitim verilmeye başlanmıştır. Bu sebeplerle okullaşma, cam sanatının çağdaş anlamda gelişimini sağlayan diğer önemli bir etkendir. Bununla birlikte sergilerde cam malzemenin yer almaya başlaması, camın daha çok kişi tarafından fark edilmesini ve cam malzemeye yönelimi sağlamıştır. Cam tasarımı, cam teknikleri hakkında kültürlerarası paylaşımlar oluşmuştur.

Bütün bu etkenler ve diğer sanat dallarını da etkileyen sanat akımları, cam malzemesinin plastik sanatlarda çağdaş bir ifade aracı olarak kullanımı konusunda katkılar sağlamıştır. Özel sektör, bireysel veya kamusal girişimlerin günümüzde de devam etmesi, çağdaş cam sanatının gelişimi açısından umut vermektedir.

KAYNAKÇA

AĞATEKİN, Mustafa. Cumhuriyet Sonrası Çağdaş Türk Seramik Sanatının Gelişimi ve Anlatım Dili Yönünden Değerlendirilmesi, Tez (yüksek lisans) - Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1993.

ATALAY, Rahmi, Camın Heykel Sanatına Plastik ve Estetik Katılımları, Tez (sanatta yeterlilik) - Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2006.

ATİK, Şeniz, MÖ. I. Binde Anadolu'da Cam Üretimi ve Tasarımı, Tez (doktora) – Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul 2004.

BAŞARIR, Lale, Camda İşlevsellikten Sanatsal Yaratıya Yöneliş…, Mimarlık Kültür Sanat, Yapı, Sayı:257, Nisan İstanbul, 2003.

ELİTEZ, Nazlı Gülgün, Plastik Sanatlarda Cam Malzemenin Uygulanışı, Tez (sanatta yeterlilik) -Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 2003.

ERYILMAZ, Ayşe, Beykoz ve Günümüz Türk Camı, Tez (yüksek lisans) – Marmara Üniversitesi, İstanbul 1999.

GÜRSES, Serdar, Endüstriyel Cam Şekillendirme Yöntemleri ve Çağdaş Uygulamalar, Tez (sanatta yeterlilik) – İstanbul, 1996.

KARSLIOĞLU, F. Aslı, 1950'den Günümüze Cam Heykel Sanatı, Tez (yüksek lisans) – Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007.

KILIÇ, A. Cengiz, Cam Üretiminde Üfleme Yöntemiyle Biçimlendirme, Tez (yüksek lisans) – Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1995.

KOÇAN, Tekin, Heykel Malzemesinde Camın Kullanım Örnekleri ve Estetik Öğeler, Ölçütler, Değerler, Tez (yüksek lisans) – Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2001.

MERKER, Gernort, Stüdyo Camcılığı Hareketi / Gernort Merker ; çev. Esin Küçükbiçmen, Anadolu Sanat, 2008, Sayı: 19, Sayfa: 89-96.

OKAN, Sema, Pate de Verre Cam Şekillendirme Tekniğinin Araştırma ve Uygulamaları, Tez (yüksek lisans) – Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008.

SÜMENGEN, Olgu. Gözboncuğu Renklerinin Seramik ve Cam Tasarımında Kullanımı, Tez (yüksek lisans) - Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2004.

TURAN, Remziye, Sanat Nesnesi Olarak Cam, Tez (yüksek lisans) – Marmara Üniversitesi, İstanbul 1997.

UZUNER, Bilgehan. Bulunuşundan Üflemeye Uygulamalı Cam Teknikleri, AKANTAŞ, İnkilap Kitapevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2004.

"Cam Tutkusu" Çağdaş Türk Cam Sanatçıları Sergisi, Eskişehir Kataloğu, Cam Dostları Grubu, İstanbul, 2007.

http://www.vrijglas.org/history.php, 19.03.2010.

http://www.warmus.com, 22.04.2010.

http://www2.ocn.ne.jp/~tiga/e_about/e_about.html 12.04.2010

http://www.birsozluk.com, 12.02.2010

CAMGERAN 2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumuna vermiş olduğunuz destek ve katkılardan dolayı teşekkür ederiz.